

PIAȚĂ DE ARTĂ CONTEMPORANĂ DIN ROMÂNIA ȘI PROBLEMELE EI

Olga PERCINSCHI, doctor în economie,
membru al Uniunii Artiștilor Plastici din
Republica Moldova, e-mail:
percinschi_olga@mail.ru

Abstract. În articol este examinată starea actuală a pieței de artă din România, se analizează principalele ei probleme și posibilele căi de soluționare a acestora.

Cuvinte cheie: art - piață, de afaceri de arta, piata, România.

Abstract. The paper described by a general condition of the contemporary art - the Romanian market, it analyzes the main problems and possible solutions.

Keywords: art – market, Art- business, Romania.

Абстракт. В статье рассматриваются общее состояние современного арт – рынка Румынии, анализируются его основные проблемы и возможные пути решения.

Ключевые слова: арт - рынок, арт-бизнес, рынок, Румыния.

JEL Classification: M3, Z11

Introducere:

Piața de artă românească reprezintă un sistem complex, în care activitatea în sfera artei posedă un caracter comercial. Aceasta este un sector relativ nou al economiei autohtone, principalele elemente ale căruia sunt: galeriile, saloanele de artă, publicațiile specializate, etc

Piața de artă românească, deși are rezultate remarcabile, se află încă într-un stadiu emergent. Aceasta se consideră a fi o piață tânără, iar orizontul ei s-a deschis foarte mult în special în anii de după Revoluție. În ultimii ani au apărut noi galerii, case de licitații, muzee, noi colecționari. Apariția caselor de licitație private are un rol cu totul pozitiv. Astfel, piața de artă din România nu mai este cea de acum douăzeci de ani. Roluri importante în procesul delicat al stabilirii cotelor și prețurilor corecte pentru artiști îl au muzeele, galeriile de promovare, negustorii de artă și casele de licitație. S-au făcut pași enormi către structurarea acesteia, însă, îi lipsește, totuși, factorul coagulant, adică stabilitatea și sustenabilitatea economiei reale.

Rezultate și discuții:

Totodată, începând cu a.2008, cinci ani consecutiv, până în a.2013 piața de artă a României a crescut de șase ori [1]. Motivul pentru care piața a crescut a fost vectorul de profesionalizare și instrumentele nou lansate pe piață, diversificarea constantă a ofertei și activitățile conexe de formare și educare a publicului amator de artă. Segmentul principal în licitațiile de artă din România a rămas arta de patrimoniu, în special creația artiștilor de importanță națională, ce concretizează în continuare cele mai mari valori de piață.

În a.2014, în ciuda faptului, că cifra de afaceri a înregistrat o ușoară scădere, numărul de actori implicați, de investitori, de participanți, de evenimente a crescut semnificativ, ceea ce a atenuat scăderea cifrei de afaceri.

De asemenea, anul 2014 a fost un an de cotitură pentru piața de artă din România. În acest an România a intrat în atenția pieței mondiale de artă. Acest lucru s-a întâmplat datorită unui tânăr artist Adrian Ghenie, care a vândut în acel an, la licitații importante, un număr de zece lucrări, stabilind și un record personal, la casa de licitații Sotheby's, Londracu tabloul "The FakeRothko", adjudecat pentru 1.778.422 de euro (1.426.500 de lire sterline), o sumă de patru ori mai mare decât valoarea estimată de specialiști. Lucrările artistului se află în colecțiile unor importante galerii și muzee din lume, printre care Centrul "Georges Pompidou", Tate Liverpool, San Francisco Museum of Modern Art și Fondazione Palazzo Strozzi din Florența. Printre fanii artistului se numără și magnatul francez François Pinault, CEO-ul grupului de lux Kering, care are mai multe subsidiare, între care Alexander McQueen, Balenciaga și Gucci"[2].

Dacă în ultimii ani, Constantin Brâncuși a continuat să fie cel mai tranzacționat artist român pe piața de artă mondială, 2014 a dovedit, că și arta română contemporană începe să conteze la nivel internațional. Ascensiunea românului Adrian Ghenie pe piața mondială de artă a culminat în acest an cu includerea sa pe primul loc într-un top 50 al artiștilor contemporani. Adrian Ghenie a participat de asemenea la Haunch of Venison, David Nolan Gallery NYC și Pace Gallery; Marius Bercea la David Nolan Gallery NYC sau Dan Perjovski la Lombard Fried. Alte expoziții au avut loc în muzee, cum ar fi Dumitru Gorzo la New Jersey Museum of Contemporary Art, Adrian Ghenie la Museum of Contemporary Art Denver sau expoziția Six Lines of Flight. Shifting Geographies in Contemporary Art de la San Francisco MOMA care îi include pe Adrian Ghenie, Victor Man, și Ciprian Mureșan.

Toate acestea se datorează sistemului independent de galerii, instituții non-profit și publicații culturale, care funcționează non-preferențial și non-clientelar, și al căror program de manageriat artistic dă rezultate. Artiștii și viitorii manageri artistici au călătorit, au învățat și s-au întors decizi să pună în aplicare ceea ce putea funcționa în România. Apariția acestui sistem de suport absolut necesar a coincis cu integrarea reală a României în sistemul globalizării culturale, care a permis artiștilor din această zonă geografică să exporte un obiect și nu doar o idee, și le-a oferit oportunitatea de a putea fi găsiți de cei care contează în lumea relativ opacă a artei. Au existat și primele manifestări legate de mecenatul artistic, cum ar fi de exemplu expozițiile colecției Mircea Pinte la Muzeul de Artă Cluj Napoca în colaborare cu Galeria Plan B.

Asemenea expoziții, deși uneori controversate fiindcă sunt considerate instrumente ale pieței cu scop de promovare pur comercială, sunt totuși manifestări care întăresc încrederea în anumiți artiști și prezintă un model cultural. Apoi a apărut și susținerea din partea caselor de licitație, la început modestă, a devenit directă când după expoziția organizată la EspaceTajan în timpul FIAC Paris de către Rodica Seward, proprietara casei de licitații Tajan, femeie de afaceri de origine română și colecționară, care după ce i-a descoperit pe artiștii contemporani români la Armory Fair în New York, i-a susținut constant, cu rezultate, care nu s-au lăsat așteptate prea mult la nivel internațional.

Primul târg internațional de artă profesionistă a avut loc în România în mai 2014, la care au participat peste o sută de reprezentanți ai galeriilor, muzeelor, precum și un număr mare de dealeri în artă. Pe platformele Pavilionului au fost prezentate circa cinci mii de opere de artă. Aici puteau fi găsite nu doar obiecte de artă de patrimoniu, dar de asemenea, lucrări ale artiștilor contemporani: de la picturi până la sculpturi, de la inovații de design până la obiecte de colecție. Evenimentul a fost denumit "Art-Safari" și a devenit o adevărată călătorie în artă. Cele patru zile de târg au fost desfășurate pe secțiuni într-o abordare revoluționară pentru piața românească de artă, reunind platformele dedicate expozițiilor și conferințelor. Pentru artiștii români acest eveniment a fost o oportunitate unică de a se afirma în întreaga lume, de a se conecta cu lumea europeană, precum și de a arăta, că "Art-Safari" poate concura cu actfel de acțiuni în Budapesta, Istanbul și Viena. [6].

Anul 2014 a fost remarcat și pentru faptul, că primele colecții de artă și tradiție din România au fost lansate pe platforma online Google Cultural Institute. Astfel, pe Google Cultural Institute pot fi consultate gratuit de utilizatorii de internet din întreaga lume imagini cu peste 800 de exponate (picturi, desene, obiecte de artă populară, artefacte religioase, fotografii, documente, dar și o selecție de obiecte de artă immortalizate la înaltă rezoluție) din colecțiile Muzeului Național al Țăranului Român din București, Muzeului Național Brukenthal din Sibiu, Complexului Național Muzeal Astra din Sibiu, Asociației Folclor Fără Frontiere, Ordinului Arhitecților din România, Fundației Pro Patrimonio și Fundației Wassertalbahn (care se ocupă de trenul "Mocănița" de la Vișeu de Sus).

Potrivit Casei de licitații "ARTMARK", care în 2015 este lider, atât în ceea ce privește numărul de licitații organizate, cât și în ceea ce privește valoarea vânzărilor, această scădere demonstrează o tendință sănătoasă, după boom-ul din anii trecuți, aceasta începe să se stabilizeze, să se modereze determinând astfel o creștere constantă în anii ce urmează. Potrivit aceleiași surse, deși criza financiar economică continuă să afecteze toate sectoarele economiei, piața de artă nu a fost lovită de criză. Spre exemplu, în a.2015 licitațiile de artă organizate în România au avut vânzări

de peste 4.500.000 de euro, în topul celor mai bine vânduți artiști pe piața autohtonă aflându-se Theodor Aman, devansându-l pe Nicolae Tonitza care s-a aflat pe primul loc în acest clasament timp de trei ani la rând"[3].

Pictorul Theodor Aman a avut vânzări de 425.132 de euro la cele câteva zeci de sesiuni organizate de casele de licitații din țară în 2015. Potrivit site-ului de specialitate www.tudor-art.com, anul acesta au fost adjudecate 73 de opere semnate de Aman. Pe locul doi se situează Nicolae Tonitza cu 27 de lucrări cumpărate la suma totală de 342.676 de euro, iar pe locul trei Nicolae Grigorescu cu 12 opere, adjudecate la suma totală de 279.500 de euro.

În a.2015 în România a fost organizată prima licitație de artă vizuală dedicată noului val de artă contemporană românească. Prima Sesiune de artă vizuală "Trending Up: Super Contemporary Romanian Artists", dedicată în totalitate noului val de artă contemporană românească a fost organizată de casa de licitații "Artmark". Trei artiști din cadrul celei de a 56-a ediții a Bienalei de Artă de la Veneția, respectiv Alexandru Mirutziu, Lea Rasovszky și Larisa Sitar, au fost prezenți în licitație. Cei trei fac parte din expoziția colectivă "Inventing the Truth. On fiction and reality", considerată de publicațiile internaționale de profil una dintre cele mai bine articulate și provocatoare expoziții ale Bienale [4].

În pofida rezultatelor remarcabile, piața de artă românească este departe de probabilul său potențial (în prezent numără cca. 4-5 mii de clienți regulați și ocazionali, specialiștii apreciind că potențialul pieței românești este situat undeva în jur de 150 - 200 mii de cumpărători). Dată fiind vârsta tânără a pieței românești de artă, acest sistem prezintă încă o seamă de vulnerabilități, iar jucătorii din piață sunt deseori nevoiți să se confrunte cu reglementări incomplete, neactualizate, situație ce dă naștere unor controverse diverse.

Desigur, există artiști, există Uniunea Artiștilor Plastici, există de câțiva ani galerii de artă particulare, există critici de artă, și există galeriști, care funcționează independent, fără a avea o legătură profesională, comercială între ei. Licitațiile de artă, care să stabilească cotele de vânzare ale artiștilor consacrați sau ale celor necunoscuți sunt făcute în regim de anticariat. În condițiile în care lucrări semnate de Corneliu Baba, Camil Ressu, Alexandru Ciucurencu sau alți artiști moderni romani sunt comercializate la prețuri apropiate sumei de 30 de milioane de lei, arta artiștilor contemporani este evaluată la prețuri de subpiață. Există în aceste condiții o subpiață de artă, mai exact o piață neagră a artei la supracote financiare, însă la subcote valorice. În acest cerc vicios se câștigă bani, însă se pierde consacrația și recunoașterea artistică, mai ales, stabilirea cotelor de valoare artistică și financiară, care să controleze piața.

Totodată, din perspectiva casei de licitații Grimberg, în prezent, "piața de artă din România este una imatură, în formare, compusă în mare parte din cumpărători care se găsesc în faza de acumulare vizuală, de tatonări, un început care se face cu pași mici, cumpărători care au nevoie de consiliere și certitudini în achiziționarea operelor de artă"[5].

E de menționat, că piața de artă și investițiile în artă sunt foarte sensibile la astfel de factori, ca instabilitatea politico-economică, atât pe plan intern, cât și extern, care generează fluctuații ale pieței de artă. Totodată operele de artă reprezintă unul dintre bunurile cele mai rezistente și mai sigure la șocurile economice, iar acest trend se va păstra.

Reieșind din toate acestea este greu de a face previziuni despre dezvoltarea de mai departe a pieței de artă românești, dar un lucru este cert – piața de artă din România este în dezvoltare.

Principalele probleme ale pieței de artă din România

La cele mai semnificative obstacole piața de artă românească au fost raportate următoarele:

- *Cadrul legislativ și normativ-juridic slab elaborat*
- *Insuficiența posibilităților financiare* este o barieră pentru toate părțile art-businessului; artiști și intermediari. În prezent pentru dezvoltarea art-businessului, implementarea marketingului este greu de găsit granturi, creditele bancare se eliberează la dobânzi foarte mari.
- *Dificultatea căutării personalului cu calificările necesare.* Pe piața de artă problema resurselor umane este deosebit de acută și se referă la diferite categorii de personal: experți, evaluatori,

specialiști în organizarea și desfășurarea licitațiilor.

- *Insuficiența personalului profesional instruit în acest domeniu* se atestă în cadrul instituțiilor intermediare, angajații cărora nu posedă cunoștințe suficiente în domeniul artei, pentru a organiza activitatea eficientă a instituțiilor respective.
- *Dificultatea de căutare a sponsorului sau a dealerului pentru artiștii*, care sunt interesați în promovarea picturilor în afara pieței autohtone a piața de artă .
- *Lipsa la artiști a stimulentele economice pentru implementarea marketingului.*
- *Lipsa de cunoștințe și competențe la majoritatea artiștilor în promovarea piața de artă.* Mentalitatea artiștilor, în special a generației mai în vârstă, nu presupune necesitatea de a se implica în comercializarea rezultatelor muncii lor.
- *Riscul înalt al investițiilor pe piața operelor de artă* frânează dezvoltarea art-businessului autohton. În mediul de afaceri general, nefavorabil din țară, colecționarii, art-dealerii preferă să nu-și crească riscuri.

Concluzii:

Piața de artă românească a început să funcționeze activ doar la începutul anilor 90, fapt care face ca aceasta să se deosebească semnificativ de piața operelor de artă a Europei și Statelor Unite ale Americii. Principalul motiv constă în faptul, că, în primul rând, baza acesteia nici odată nu a fost reprezentată de capitalul mare; în al doilea rând, lipsește susținerea din partea statului; în al treilea rând, lipsește categoria oamenilor înstăriți, care ar susține arta națională; în al patrulea rând, lipsesc regulile de promovare a artiștilor și a lucrărilor lor

Structura formată a pieței de artă românească a determinat particularitățile sale specifice, care constau în următoarele: crearea pieței în baza structurilor deja existente; includerea în structurile netradiționale; păstrarea galeriilor de artă municipale; formarea tradițiilor de art-business familial; caracterul tenebru al colecționarilor locali; lipsa institutului de experți și manageri în artă, profesioniștilor, publiciștilor, dealerilor de artă; caracterul "de oficiu" al colecționării: colecții în oficiile băncilor, firmelor private; lipsa rețelelor sigure pe piețele altor țări străine; manifestarea preferențială a unei forme – expoziții cu vânzare; lipsa târgurilor permanente, etc.

În sunt încă slab dezvoltate relațiile de piață dintre artiști și galeriști, lipsește cadrul juridic corespunzător și pârghiile, care influențează asupra executării contractelor. Participanții de pe piața operelor de artă nu au cunoștințele necesare pentru asigurarea corectă, vămuire, perfectarea documentelor corespunzătoare ținând cont de cerințele, care reglementează aceste probleme în legislațiile țărilor implicate în schimburile comerciale

Deși la faptul, că arta autohtonă contemporană este comercializată de unii artiști în străinătate, în ansamblu aceasta încă nu are un auditoriu internațional bine definit și nu intră în cercul de interes al investitorilor în artă străini.

Referințe bibliografice:

1. Manuela Plapcianu, "Unde investim in 2015?" (I, 2015). Wall-Street 360 <http://www.wall-street.ro/tv/wall-street-360/saptamana-unde-investim-in-2015-2015/unde-investim-in-2015-arta-pe-lista-optiunilor-investitiile-personale-192.html?ap=1>
2. Madalina Cerban, 2014, anul în care România a început să conteze pe piața mondială de artă, prin Adrian Ghenie, Mediafax : <http://www.mediafax.ro/cultura-media/2014-anul-in-care-romania-a-inceput-sa-conteze-pe-piata-mondiala-de-arta-prin-adrian-ghenie-13741682>
3. Piața de artă în 2015: Vânzări de peste 4.500.000 de euro. Amanîl de vansează pe Tonitza în topul vânzărilor, ECONOMICA.net : http://www.economica.net/piata-de-arta-in-2015-vanzari-de- peste-4-500-000-de-euro-aman-il-devanseaza-pe-tonitza-in-topul-vanzarilor_112438.html)

-
4. Secvențe de Bienală la Artmark, [artavizuala21](https://artavizuala21.wordpress.com/2015/07/10/secvente-de-bienala-la-artmark/):
<https://artavizuala21.wordpress.com/2015/07/10/secvente-de-bienala-la-artmark/>.
 5. Diana Parvulescu, Piața de artă din România - departe de potențialului, dar cu o nouăcasă de licitații. Mediafax.ro:<http://www.mediafax.ro/cultura-media/analiza-piata-de-arta-din-romania-departe-de-potentialul-ei-dar-cu-o-noua-casa-de-licitatii-11863710>)
 6. Первая профессиональная художественная ярмарка прошла в Румынии. 24 мир.
<http://mir24.tv/news/culture/10588834>

Recomandat spre publicare: 15.03.2016.